

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Forskrevet

Citation: Drachmann, Holger: "Forskrevet", i Drachmann, Holger: *Forskrevet*, udg. af Lars Peter Rømhild, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 681. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-drachmann14val-shoot-idm140708758306992.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Forskrevet

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

8. Om tekstens historie og tekstrettelser

Som manuskriptets fuldendelse nærmede sig, har Drachmann og derpå vistnok især forlaget (Jacob Hegel på Gyldendal) været bekymret for omfanget, der var ret voldsomt i forhold til datidens gængse romanstørrelse. To passager blev derfor taget ud af manuskriptet, til skade for romanens tids- og lokalkolorit og dens psykologi. Den første stammer fra I Bogs kap. 7, hvor Gerhard søger atelier i Gl. Kongevej-kvarteret; Drachmann lod allerede i december 1889 tekststykket trykke under titlen »Intermezzo« i tidsskriftet *Literaturog Kritik* (bd. III). Den anden passage er den erotiske selvbiografi, hvormed Ulf i slutningen af I Bog kvitterer for Gerhards »Jeg drømmer«; dette ret lange tekstforløb, hvis udeladelse nok især skyldtes forlaget, fordelte Drachmann på to tidsskrift-offentliggørelser under rubrikken »Af Ulf Brynjulfsens Papirer. (Et Kapitel af en større Roman)« hhv. »Af Ulf Brynjulfsens efterladte Papirer«. Den første publicering var i tidsskriftet *Af Dagens Krønike*, maj-juni-nummeret 1890; den fik titlen »Der er en Ø i Livet«. Den anden publicering var i *Tilskueren januar* 1891 - altså *efter* romanens udgivelse oktober 1890 - og bar titlen »Den første Kærlighed«; i den oprindelige Forskr.-sammenhæng har den - som for- og efterhistorie - indrammet »Der er en Ø i Livet«. Der er således foretaget nogle mindre tekstoperationer på vejen fra romanmanuskript til tidsskrifttryk; den vigtigste er elimineringen af fortælsituationen med Gerhard som Ulfs udsprøger og tilhører.

Sammen med den vistnok langt tidligere konciperede og droppede »Prolog« til romanen bringer vi de tre tidsskriftpubliceringer i Tillæg.

Romanen tryktes - bortset fra de omtalte udeladelser - med et antal mindre rettelser (typisk på enkeltord-niveau) i forhold til trykmanuskriptet. Disse rettelser må være indført af forfatteren under korrekturlæsning; om han derved har haft manuskriptet til stadig konferering, får stå hen; enkelte af forandringerne fra trykmanuskriptet tyder på, at han ikke har. Romanen *Forskr.* udkom i oktober måned 1890, i to bind på hhv. 548 og 306 sider.

I 1899 udkom en »Anden Udgave«; den er tættrykt på ret store sider, hvorved den holdtes inden for ét bind på 570 sider. Ved bortfaldet af opdelingen i to bind er nummereringen af værkets »bøger« ændret til fortløbende: hvad der i 1890 hed 2. binds Første, Anden og Tredie Bog, hedder derfor i 1899 værkets Fjerde, Femte og Sjette Bog. Trods nysætning følger teksten meget tæt førsteudgavens; der er få nye fejl, og kim de mest 682 skrigende trykfejl - endda ikke alle - i førsteudgaven er her blevet rettet. Det turde være tvivlsomt, om forfatteren er blevet ulejliget med korrekturlæsning.

Blandt romanens senere udgaver kan nævnes den, der udgør bd. 9 (1908) i den såkaldte Folkeudgave af *Samlede Poetiske Skrifter (SPS)*. Optrykket følger teksten i étbindsudgaven fra 1899, idet der dog er foretaget en række ændringer eller moderniseringer i ortografi og i interpunktionen, særlig indførelse af anførselstegn om replikker. Drachmann, der døde i januar 1908 efter nogen tids udpræget svagelighed, kan næppe have deltaget i korrekturlæsningen.

Tekstgrundlag for DSL-udgaven

Til grund for nærværende udgave ligger førsteudgaven fra 1890. Førstetrykket er af udgiveren i hele sin udstrækning sammenholdt med trykmanuskriptet.

Hvor førstetrykket afviger fra trykmanus, er bogtrykket som regel foretrukket, da afvigelserne må antages at være foranstaltet eller dog godkendt af forfatteren. De er for det meste meningsfulde, og de er oftest klare forbedringer, tit stramninger. En del er dog mere trivielle: Nogle indskrænker sig til forsøg på at standardisere ortografien, som ikke lå urokeligt fast i den nærmeste fortid, ej heller i Drachmanns praksis. Andre gælder interpunktionen; navnlig reduceres antallet af prikker i de prikkerier, digteren og hans samtid yndede (når det gik hurtigt, skrev Drachmann dem næsten som tankestreger, hvad sætteren vistnok er gået galt ved nogle gange i Bind 2), og ligeledes reduceres antallet af citationstegn, som forfatteren brugte og overforbrugte til at signalere dengang moderne, evt. argot- eller jargonagtige (særbetydninger af) ord, foruden til en del indre monologer.

Hvad der må antages at være forfatterens inkonsekvenser her og i visse grammatiske forhold, er blevet stående. Det kan således næppe afgøres, om den lejlighedsvis forekommende flertalsform af verbum i nutid (de *ville* i stedet for de *vil*; vi *vide* i stedet for vi *véd*; osv.) er en bevidst eller ubevidst allusion til bibelsk

stil, brug af poetisk tradition eller blot et opmærksomhedsslip hos den midaldrende forfatter.

Vort hovedprincip er altså at følge den trykte førsteudgave, men i nogle tilfælde tror vi dog, at afvigelserne fra trykmanuskriptet kan skyldes dobbelt uopmærksomhed under produktionen i 1890 - hos typografen og forfatteren, særlig hvis sidstnævnte ikke har konfereret med manuskriptet; her er man fristet til at rette eller i det mindste bemærke forholdet. Desuden 683 er der få - med vor tids øjne at se forbløffende få - evidente trykfejl. Vi registrerer i en efterfølgende liste, hvad vi har rettet i teksten i forhold til 1890-trykket, i en anden liste de steder, vi mener der kan være tale om en utilsigtet ændring fra manuskriptet - i begge tilfælde med angivelse af ordlyden eller interpunktionen i manuskriptet, førsteudgaven (1890) og andenudgaven (1899), i visse tilfælde også udgaven i *SPS* bd. 9.

Tekstrettelser

Forskrevet - :

Bd. I:

19, 8: *Bebreidelser* > *Bebrejdelser* (således i ms. og 1899-udg.)

34, 22: *de fremturer* > *De fremturer*

35, 6: *levendegjorte* > *legemliggjorte* (således i ms.)

60, 28: *nynnede* > *nynnende* (således i ms.)

76, 9: *Fuldmægtig;* > *Fuldmægtig* , (således i ms.)

87, 8: *sagde kort!* > *sagde kort* : (sandsynligvis sætterens fejllæsning af et utydeligt kolon i ms.)

108, 22: *Langelinie* > *Langelinje* (således i ms. og 1899-udg.)

143, 2 fn.: *virkeligt* > *viseligt* (således i ms.)

161, 4 fn.: *maa spørge* > *maa jeg spørge* (således i 1899-udg. Ms. havde først *maa jeg be'e* , men HD har rettet til den mangelfulde form)

164, 5: *brillant. Ulf!* > *brillant, Ulf!* (således i ms. og 1899-udg.)

166, 14: *ham!...* > *ham!« ...*

202, 6: *Forbindelse »fri«* > *Forbindelse, fri* (således i ms.)

207, 4: *VIII* > *IX*

208, 16: *IX* > *X*

226, 19: *X*>*XI*

290, 25: *spørgende* > *spøgende* (således i ms., hvor HD har rettet fra *spørgende* til *spøgende*; *spørgende* er formentlig oversat i korrekturen af forf, hvis korrekturlæsning generelt er mindre grundig)

316, 19: *dæmpet!* > *dæmpet* : (således i ms. og 1899-udg.)

326, 21: *dygtigste,...* > *dygtigste* (således i ms.)

332, 5: *ladegaa over - inden* > *ladegaa over - ladegaa over - inden* (således i ms.)

333, 8: *Værs'go'! de* > *Værs'go'! De*

684

337, 4: *skyd bare skyd bare skyd ham bare ned!* > *skyd bare... skyd bare skyd ham bare ned!* (således i ms.)

362, 21: *XXVII* > *XXVIII*

363, 14: *da de stod* > *da De stod* (således i ms. og 1899-udg.)

Bd. II:

405, 26: *Opfattelse og Tilegnelsesevner* > *Opfattelses og Tilegnelsesevner* (således i ms.)

407, 12: *Mathias* > *Matthias* (således i ms.)

407, 16: *Forbrydelse* > *Fortrydelse* (således i ms.)

412, 4: *fait elle* > *fait-elle* (således i ms.)

456, 4 fn.: *Mathias* > *Matthias* (således i ms.)

475, 2: *tilbage Byen* > *tilbage til Byen* (således i ms.)

507, 2 fn: *saa'* > *saa* (således i ms.)

522, 6: *Damer!* > *Damer* ; (således i ms.)

Tillæg:

Teksten i »Prolog« er bogstavret gengivet efter forfatterens manuskript til romanen og for så vidt uproblematisk.

De tre øvrige tekster i »Tillæg« er gengivet efter tidsskrifttrykkene, idet dog evidente trykfejl er rettet. Tidsskrifterne har i et vist omfang modificeret Drachmanns ortografi og interpunktion (bl.a. prikserier), og de afvigelser fra manuskriptet, der alene har denne karakter, anmærkes ikke efterfølgende.

Nedenfor noteres nærværende udgaves tekstrettelser i tillæggene. Visse afvigelser fra manuskriptet i tidsskrifttrykkene er opført s.686.

601, 14: *Tomustre* > *Tornistre* (således i ms.)

602, 8: *Ahorn* > *Ahorn* - (konsekvensrettelse efter tidsskrifttrykket)

610, I fn.: *Jeg syntes at* > *Jeg syntes, at* (således i ms.)

614, 13: *Mandfolk havde* > *Mandfolk - havde* (således i ms.)

621, 5 fn.: *Illiaden* > *Illaden* (således i ms.)

623, 3: *eller mere* > *eller mere!* (således i ms.)

627, 24: *i ganske enkelte af mine smaa* > *i mine ganske enkelte, smaa* (således i ms.)

628, 24: *En Aften* > *En Aften* (således i ms.)

685

Trykmanuskripterens afvigelser i forhold til trykkene

Forskrevet - :

Bd. 1:

38, 5 fn. *Vorherre bevar'es* < *Vorherre bevare's*

92, 8 *rigtige Mor?* < *rigtige Mo'r?*

99, 2 fn. *ikke længe!* < *ikke længer!*

140, 20 *slæber os ned - ned* < *slæber os med - ned*

143, 27 *Kunsten, hvad De nu vil? < Kunsten, hvad De nu vil!*

147, 10 *udbrød han hastig < udbrød han hæftig*

171, 4 fn. *Gravstemme < Gravstemmen*

174, 26 *Gæst her. Hr. Eriksen < Gæst her, / [ny linje] / Hr. Eriksen*

175, 21 *Damer! [ny linje] Medens < Damer! [ny linje] - [ny linje]*

Medens

247, 29 *comedia < commedia*

253, 21 *Digter og Professor, som var Politiker < Digter, og en Professor ,
som var Videnskabsmand*

268, 2 fn. *proved, forstaar De! < prøvet, forstaar De !*

272, 14, I fn. *tankestreger < (formentlig) prikker*

273, 15 do.

295, 4-3 fn. do.

296, 11, 16 do.

297, 4, 18 do.

298, 21, 4 fn. do.

299, 2, 9 do.

299, 11, 18 do.

305, 15, 17 do.

305, 8-7 fn. do.

306, 26-27 do.

330, 5-6 *tvinge sig < bringe sig*

335, 7-8 *DSB og DSB < S B og S B*

336, 9 *DSB < SB*

336, 13 fn. *tankestreger < (formentlig) prikker*

337, 7 fn. do.

338, 3 fn. do.

339, 14fn. do.

339, 2 fn. do.

341, 21 do.

363, 8, 9 fn. do.

686

367, I fn. *Edith! ---- < Edith!*

369, 18, 4 fn. *tankestreger < (formentlig) prikker*

370, 20, 7 fn. do.

Bd. II:

402, 16 tankestreger < (formentlig) prikker 426, 22-23 do.

462, 15 *lidt* < *tidt*

550, 10 *Ansigt og han smilede* < *Ansigt - og han smilede*

556, 13 *har hende; kun hende!* < *har hende! kun hende!*

574, 9 *Edith have i os to* < *Edith have: os to*

Tillæg:

Den første Kærlighed (*Tilskueren* , jan.1891)

Afvielser i 1891-tryk fra manuskript:

604, 9 *Ord for ganske* < *Ord for at være ganske*

604, 9-8 fn. *grønne Bakkanaler* < *grønne Orgier og Bakkanaler*

605, 1 *legede Kæreste* < *legede Kærester*

605, 4 fn. *min Fantasi* < *min tøjlesløse Fantasi*

606, 22 *var Ridder* < *var Idealist - Ridder*

606, 14 fn. *vige. Livslysten* < *vige; Livslysten*

606, 8 fn. *holdt virkelig af* < *holdt virkelig - paa deres Maade - af*

608, 5-6 fn. *Betegnelse! - / Vi stod* < [strygning i manus af Gerhards spørgsmål til fortælleren Ulf; se noter]

613, 6 *stille, som om* < *stille, næsten som om* 616, 16 *ud af Byen* < *ud ad Byen* 619, 2 *min skikkelige Tante* < *min brave, skikkelige Tante*

»Der er en Ø i Livet« (*Af Dagens Krønike* , maj-juni 1890)

Afvielser i 1890-tryk fra romanmanuskriptet

622, 15 *Jagt. Jeg* < *Jagt. Jeg vilde, spare Dampskibsbillet - eller jeg vilde maaskee netop ikke mødes med de unge Piger ombord. Jeg*

624, 5 fn. *fast, men* < *fast, betydningsløse Ting; men*

626, 7 *Gøglerne paa Dyrehavsbakken* < *Gøglerne den Nat paa Dyrehavsbakken*
687

628, 1 *vidunderlige Drøm; selv* < *vidunderlig Drøm. Det synes at være Dem, min Kære! somformaar at skildre Drømme - i Deres Raderinger ... og ikke mig/ Men selv*

628, 4 fn. *Jeg saa'* < *Jeg saa'*

Noter til Efterskrift

1. Se fx Denis de Rougemont: *L'Amour et l'Occident* , 1938 og senere udvidede udgaver. Kai Aalbæk-Nielsen: *Kærlighed i middelalderen* , 1999, m.v.

2. Brev fra Hellebæk 14. okt. 1889, nr. 607 i M. Borup (red.): *Breve fra og til Holger Drachmann* , DSL, III, 1970.

3. Vilh. Andersen og Carl S. Petersen: *Illustreret dansk Litteraturhistorie* , IV (1925), s. 252.

4. Benævnelsen ved efternavn er vel ment som en slags objektivering fra Drachmanns side ligesom med

hovedpersonen og synsvinkelbæreren i hans foregående roman *Med den brede Pensel* (1887). Man har påpeget, at navnet Henrik Gerhard ekkoer Drachmanns egne midterste navne: Henrik Herholdt, evt. et hemmeligt signal om, at ledepersonen er digterens alter ego. Når han kom til at hedde Henrik i stedet for Frans, det navn, der brugtes i den ældste del af manuskriptet, kan det vel også have mere litterære grunde: Både Shakespeares Prins Hal (Henry IV's kronprinsesøn, den senere Henrik V) og Goethes Heinrich Faust spiller ind i romanen.

5. Jf. J.Kr. Andersen og L. Emerek: *Aladdin og Nouredin* (1974), hvorom nærmere her i Efterskriften s. 678f.

6. Borup III, brev nr. 592, s. 397.

7. Uden fornavn i Harriet Bentzon: *Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem* (1932, register). Johs. Ursin: *Holger Drachmann*, I-II (1953) har ham som cand.pharm. Heinrich Wiese. En sådan kendes ikke i *Dansk Farmaceutstand*, der imidlertid registrerer en Vilh. Wiese, ukendt fødselsår, medhjælpereksamen i Kiel 1861, død 1884. Kombineret i M. Borups kommentar til Drachmann-breve (II, 1968, s. 308f.); Borup henviser bl.a. til Georg Brandes' *Levned*, bd. III (1908), s. 78f., der strider imod Drachmanns anti-semitiske brev til Fr. V. Hegel 11. marts 1884, efter Wieses selvmord. (Borup III, nr. 415).

8. Se Drachmanns brev til Jacob Hegel 14. okt. 1890: Borup III, nr. 623, s. 440f.
688

9. Sven Møller Kristensen: *Impressionismen i dansk prosa 1870-1900* (2. udg. 1955). Se afsnittet »Modtagelse og efterliv« senere i Efterskriften.

10. Brev nr. 567 af 27. jan. 1887 i Borup III.

11. Emmy Drachmann: *Erindringer*, 1925, s. 198ff.

12. Det ses bl.a. i hans brev til Jacob Hegel 14. okt. 1890: Borup III, nr. 623.

13. Det er for så vidt overflødigt at nævne, at Drachmann i 1887 skrev om en *Faust-opførelse* i Malmø - med vægt på Gretchentragedien - i *Berlingske Tidende* (aftenudg.) 11. febr.

14. I kommentarerne henviser vi med verstal som i Erich Trunz' udgave af stykket = bd. III i Hamburger Ausgabe: *Goethes Werke* (1949 og oftere derefter); de tilføjede oversættelser er fortrinsvis fra Arne Rosenhoffs moderne, ofte bogstavtro gengivelse: *Faust. En tragedie i to dele* (1990).

15. Drachmann fejrede dette med et »Indledningsdigt« til Andet Halvbind, dat. febr. 1890 og publiceret i P. Nansens tidsskrift *Af Dagens Krønike*, II (1890, s. 123ff).

16. En gennemgang vil fremkomme i *Danske Studier* arg. 2001.

17. Jf. hans *Drachmanniana* (1946) på Det Kgl. Bibliotek.

18. Borup III, brev nr. 592.

19. Borup III, brev nr. 609.

20. Edith-brevene på Det Kgl. Bibliotek, Tilg. 444.

21. Borup III, brev nr. 612.

22. Borup III, brev nr. 620.

23. Brevet findes ikke i Bay og Bredsdorff (red.): *Henrik Pontoppidans breve*, I, 1997, men er i forfatteren Vagn Steens privateje. Han har venligt stillet en afskrift til rådighed for nærværende Drachmann-udgivelse.

24. Borup IV, brev nr. 741.

25. Borup III, brev nr. 617.

26. Borup III, brev nr. 621.

27. *Niels Møller - Valdemar Vedel: Brevveksling 1885-1915*, ved Knud Bogh, DSL 1959, s. 40f.

28. Borup III, brev nr. 625.

29. Et brev fra Holger Drachmann i bladet *Litterarisches Echo* 1892 til den tyske oversætterinde Mathilda

Drachmann, Holger, *Forskrevet*, 2000

Mann, er desværre bortkommet på Det Kgl. Bibliotek, men søges fremskaffet fra anden kilde og publiceret i *Danske Studier* 2001.

30. Borup III, brev nr. 628.

31. Optr. i *Samlede Skrifter*, III, 1900, s. 113ff, se især s. 117.

689

32. En ny sammenligning af Tom Kristensens *Hærværk* med Drachmanns roman ved udgiveren skal fremkomme i *Danske Studier* 2001.

For hjælpsomhed i forb. m. tilvejebringelse af noter og oplysninger til Efterskrift takkes bl.a. Dansk Folkemindesamling, Johnny Christensen, Sven-Aage Jørgensen, C.H.Koch, Klaus Neiiendam, Birgit Nielsen, John Pedersen og Vibeke Winge.